

CONTRIBUȚIA POPULAȚIEI DIN JUDEȚUL BOTOȘANI LA RĂZBOIUL ANTIHITLERIST ÎN VARA ANULUI 1944

CONSTANTIN CLOȘCA

Botoșani, un nume cu rezonanță în istoria României, este ținutul care a dat țării numeroși oameni de seamă, iar spiritualitatea și omenia fermentează continuu. Acest oraș și județ cu o istorie bogată, căruia i se atribuie pe bună dreptate denumirea de veche vatră strămoșească, a constituit locul de desfășurare a unor evenimente și manifestări contemporane ce s-au impus consemnărilor istorice. Cel de-al doilea război mondial, spre exemplu, cu toată dimensiunea uriașă prin desfășurarea lui, a făcut ca cel puțin pentru România, Botoșanii să marcheze un loc al evenimentelor devenite istorice.

Stabilirea frontului de răsărit pe teritoriul României, în partea de nord-est a Moldovei, în primăvara anului 1944, a adus județul Botoșani în prim-planul evenimentelor pentru această parte a țării. Reamintind contextul evoluției generale a celui de-al doilea război mondial se impune să arătăm că în cursul anilor 1942—1943, evoluția războiului a devenit favorabilă Aliatilor. Inițiativa militară trecuse definitiv de partea acestora și se va menține pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste și aliaților săi.

Pătrunderea ostilităților militare pe teritoriul României ca urmare a puternicei ofensive sovietice, de la sudura anilor 1943—1944, însoțită de succese remarcabile împotriva trupelor hitleriste, a fixat pentru mai mult timp frontul pe aliniamentul : Rădăuți, Fălticeni, Pașcani, Tîrgu Frumos, Iași, Dubăsari (pe Nistru). Așadar, de la începutul lunii aprilie, pînă la 20 august 1944, cînd se va declanșa aproape concomitent o nouă ofensivă sovietică și Revoluția română de eliberare națională și socială, partea de nord a fost încadrată într-o situație deosebită, aparte. Județele Dorohoi, Suceava, Botoșani (în totalitate), la care s-au adăugat părți importante din alte județe limitrofe ca Iași, Roman, Baia, Rădăuți, au devenit zonă în care era prezentă armata sovietică ; aceasta din urmă purtînd în continuare acțiuni militare împotriva nemților. Zona la care ne referim era în aceste condiții izolată complet de restul țării, căpătînd un statut sui-generis de teritoriu din care fusese alungată armata ger-

mană, pășind astfel pe calea unei noi organizări social-economice și politice.

Victoriile repurtate de armata sovietică, precum și jertfele făcute în lupta împotriva Wermachtului, sprijinul acordat de aceasta luptei de eliberare a popoarelor aflate sub dominația militarismului german sînt incontestabile, unanim recunoscute și nu ne vom opri asupra lor. În lucrarea de față ne propunem să analizăm un aspect mai puțin abordat de cercetarea istorică, și anume efortul populației românești din nordul Moldovei, exemplificat în cazul nostru de județul Botoșani, contribuția acestei populații, prin sprijinul acordat trupelor sovietice în vara anului 1944, la lupta împotriva armatei germane, care continua să opună rezistență pe teritoriul patriei noastre. Este vorba despre adevărate acte de eroism ale acestei populații, făcute sub diferite forme, în scopul sprijinirii efective a trupelor sovietice în lupta lor justă împotriva hitlerismului cotropitor.

Deși s-a resimțit absența a multe documente de arhivă, absență datorată împrejurărilor războiului, s-a reușit totuși să se reconstituie o imagine edificatoare asupra dimensiunii acestor eforturi de netăgăduit, valorificîndu-se puținele mărturii care s-au păstrat și care au putut fi depistate.

Cetățenii județului Botoșani, care n-au fost luați de „Valul“ evacuărilor, au răspuns cu înțelegere și din convingere unei intense și utile munci destinată lucrărilor genistice de consolidare a pozițiilor sovietice, amenințate, nu de puține ori, a fi date peste cap. Între aceste lucrări se detașează tranșeele, aeroporturile militare, șoselele strategice, podurile, căile ferate și alte asemenea lucrări destinate să servească armatei sovietice.

Munca obștească pentru lucrări de interes militar a constituit una din formele concrete de susținere a frontului sovietic. Aceasta a constat dintr-un efort continuu a populației românești din zonă, efort ce s-a înregistrat pe parcursul lunilor aprilie-august 1944.

Dintr-un tablou privitor la „situația muncii colective în județul Botoșani“ se desprinde faptul că pînă la data de 23 mai 1944, un număr de 7 300 cetățeni efectuaseră prestații militare¹ după cum urmează: plasa Botoșani — 2 600 oameni; plasa Sulița — 3 200; plasa Bucecea — 200. Din materialele consultate nu s-a putut desprinde durata de lucru sau numărul de zile lucrate de fiecare grup, și nici valoarea muncii lor. Mai edificator este un tablou cu date furnizate de unele comune din același județ², privind munca obștească de interes militar, în perioada de după 23 mai 1944.

1. Arh. st. Botoșani, fond Prefect. Botoșani, ds. nr. 83/1944, f. 204.

2. Datele au fost centralizate de autor după mărturii aflate în depozitele filialei Botoșani a Arhivelor statului. A se vedea fond Prefect. Botoșani, dosarele: 50/1944, în întregime: 81/1944, ff. 2, 37, 44; 83/1944, ff. 2—4).

Nr. crt.	Comuna	Nr. persoane	Zile-lucrate, perioada	Datare document.	Obs.
1.	Cristești	200	—	26 iun. — 2 iul.	
2.	Coșula	400	—	—	
3.	Copalău	300	—	—	
			26 iun.		
4.	Dîngeni	132	—	—	
5.	Socrujeni	170	—	—	
6.	Bălușeni	96	2 — 6 iul.	—	
7.	Dîngeni (iarăși)	400	—	23 iun.	
8.	Durnești	580	—	1 iun.	
9.	Frumușica	1273	—	—	
10.	Lozna	330	12 zile	—	
11.	Românești	400	—	—	
TOTAL		4281			

Presupunînd că cei 4 281 de cetățeni au lucrat în medie cîte 5 zile, rezultă un număr de 21 405 zile muncă numai în acest caz.

Situațiile întocmite de comune (cele care au întocmit) nu sînt concepute în același fel, din acest motiv și încercarea noastră de a sintetiza a fost mult îngreuiată. Unele dintre aceste statistici, borderouri sau liste, cuprind date mai clare, complete, altele dimpotrivă confuze, incomplete.

O schiță de tabel nu prea bine conturată redă cîteva date, de asemenea, edificatoare privind oamenii ce urmau a fi trimiși de comune la diferite locuri de muncă pentru interes militar³.

700 oameni pentru punctul de lucru Silișcani,
700 oameni pentru punctul de lucru Trușești,
1 200 oameni pentru punctul de lucru Todireni,
1 200 oameni pentru punctul de lucru Urziceni.

TOTAL	3 800
-------	-------

Într-o altă situație statistică este consemnat necesarul de 4 055 persoane pentru munca de interes obștesc. La aceasta se poate adăuga lista întocmită, nu se știe la ce dată anume, de Prefectura Botoșani în care este vorba despre mobilizarea a 6 400 cetățeni la lucrări militare⁴, după cum urmează: Botoșani — 2 000, Cucorăni — 400, Vlădeni — 400, M(înăsti)r(ea) Doamnei — 400, Răchiți — 400, Dumbrăveni — 400, Salcea — 400, Fîntînele — 400, Verești — 400, Corni — 400, Vorona Nouă — 400, Tudora — 400.

Cifrele enunțate pînă aici sînt relative și incomplete întrucît statisticile transmise de comune pot fi incluse și în sintezele oferite de plase sau județe. În alte situații, documentele se referă numai la solici-

3. Arh. st. Botoșani, fond Prefect. Botoșani ds. nr 83/1944, ff. 2—4.

4. Ibidem, f. 55.

tări, fără a se putea desprinde faptul dacă s-a și executat ordinul prefectului. În cele mai multe cazuri, da. Oricum, asemenea neconcordanțe sînt minore față de ceea ce este dovedit că s-a efectuat, și de faptul că exemplele enunțate nu oglindesc totul. Alte numeroase date, nedepistate încă, pot întregi acest tablou. Numai din ce s-a arătat pînă aici, rezultă că au contribuit la aceste acțiuni paramilitare peste 25 000 de cetățeni, fără să cunoaștem numărul zilelor lucrate. De asemenea, această cifră reprezintă doar o parte infimă din ceea ce s-a realizat. Într-adevăr, cerințele în acest domeniu erau foarte mari, cetățenii români trebuind să răspundă unui număr corespunzător de lucrări necesare numeroasei armate sovietice; aproximativ un milion de soldați în toată zona de nord a Moldovei. Nu punem la îndoială faptul că multe din asemenea lucrări, unele speciale, au fost efectuate de însăși armata sovietică. Însă, contribuția substanțială a populației autohtone nu poate fi neglijată.

Se poate aprecia că la astfel de activități a fost antrenată întreaga populație aptă de muncă, atît de la sate cît și de la orașe. Un ordin al Primăriei Botoșani este edificator în acest sens. Dispozițiile la care ne referim conțineau următoarea prevedere: „În oraș să nu rămînă decît funcționarii publici și conducătorii autorităților“. Mai puteau fi scutite persoane indispensabile altor activități, ca morărit și panificație, spre exemplu. În același context, la 16 mai 1944 Prefectura Botoșani adresa un ordin primăriei orașului cu același nume să „mobilizeze încă 2000 de oameni“⁵. Nu s-a putut stabili cîte persoane fuseseră deja mobilizate, dacã mai era nevoie de încă două mii.

Lucrările n-au mers ușor, deși populația era conștientă și dădea tot concursul unor asemenea acțiuni. Greutățile veneau de la prea intensă solicitare, îndeosebi a țărănimii, în condițiile unei acute cerințe a mîinii de lucru în agricultură, socotit și acest domeniu obiectiv strategic militar. Intervențiile repetate ale organelor administrative pentru scoaterea populației la lucru explică și o anume neconcordanță între cerințele armatei sovietice și posibilitățile de care dispuneau localnicii. O circulară a Prefecturii Botoșani preciza spre exemplu următoarele: „Avînd în vedere ordinul Comandamentului militar al județului, transmis nouă azi 23 iunie 1944, vă facem cunoscut că nu s-au respectat ordinele noastre de mobilizare trimise anterior; lucrările de interes militar ce urmau să fie terminate la 1 iunie, nu sînt gata nici acum. Pentru terminarea acestor lucrări — atenționează ordinul amintit — *considerăm mobilizată întreaga populație a județului nostru* (subl. ns. — C. Cl.). Veți lămuri pe toți locuitorii valizi, între 16 și 55 ani — se menționează în continuare — că este în interesul nostru ca aceste lucrări să se termine în 10 zile“. Mai departe se face precizarea că în caz de necompletare a numărului

5. Ibidem, f. 30.

de persoane „se vor lua și fete și femei fără greutatea familială“⁶. Se recomanda totodată mobilizarea populației evacuate⁷.

În multe cazuri, primarii, cu toată bunăvoința de care dădeau dovadă, nu aveau cum să execute ordinele prefecturii, întrucât li se impuneau eforturi peste posibilități. Iată cum motivează primarul comunei Rcmânești la ordinul de mobilizare a 400 de oameni: „D.n această comună nu avem nici un cm disponibil... întrucât toți oamenii sînt împărțiți la diferite lucrări cerute de către Armata Roșie“⁸.

Autoritățile comunei Lozna, făceau cunoscut, de asemenea, faptul că „din această comună s-au mobilizat pentru lucru 330 oameni, să presteze munci de război, care lucrează de 12 zile, și în prezent este perioada de prășilă a porumbului“⁹. Impiegatul de poliție, Mendelovici, delegat de prefectura Botoșani pentru a recruta populația la lucru, a primit mai întii răspunsul primarului din Leorda că nu are oameni, apoi s-a convins personal că „într-adevăr nu se găsesc oameni pentru muncă deoarece locuitorii acestei localități erau deja folosiți la alte lucrări de interes militar“¹⁰.

Un raport al preturei Ștefănești, din 21 iunie 1944, pune în evidență același lucru: „În comuna Movileni, zilnic se cer prea multe brațe de muncă (...) la diferite lucrări de interes militar“. Autorii raportului arată că datorită acestui fapt erau abandonate lucrările agricole, dînd exemplu că djn 1364 ha culturi de primăvară fuseseră prăcite pînă la acea dată doar 100 ha. De subliniat și faptul că locuitorii erau luați direct de la munca ogoarelor și duși la lucrări de aerodromuri și tranșee¹¹. Situații identice au mai fost în localitățile Movila Ruptă, Trușești și altele.

Este locul să arătăm că procedul scoaterii la lucru a populației nu era reglementat sau dacă exista o reglementare, aceasta nu se respecta. Avem în vedere faptul că, pe de o parte, comandamentele militare sovietice apelau la autoritățile românești cu care conlucrau, urmînd ca acestea să procedeze la o mobilizare judicioasă, în raport cu posibilitățile și interesele fiecărei localități. Pe de altă parte, unități militare ale armatei sovietice, independent de Comandamentul județean, recurgeau direct, din proprie inițiativă, la scoaterea cetățenilor la lucrări de care aveau nevoie. În anumite cazuri, persoanele mobilizate erau scoase la lucru de către militarii sovietici, iar în urmă veneau autortățile românești să mobilizeze aceiași oameni. Sau se întîmpla invers. Mai mult, abia întorși după un număr de zile de la astfel de munci, trimiși de unii, cetățenii erau solicitați imediat de către alții în aceleași scopuri.

Peteșul acestei munci extenuante depusă de zecile de mii de oameni din această parte a țării este greu de evaluat. Eforturile lor au fost atît de ordin fizic cît și moral. Ei au înfruntat adesea foamea, arșița soare-

6. Idem, ds. nr. 50/1944, f. 40.

7. Referire la populația evacuată din zona operațiunilor militare către interior.

8. Arh. st. Botoșani, fond Prefect, ds. nr. 50/1944, ff. 29, 139.

9. Idem, Prefect. Dorohoi, ds. nr. 81/1944, ff. 37, 44.

10. Idem, fond Prefect. Botoșani, ds. nr. 50/1944, f. 141.

11. Idem, ds. nr. 106/1944, f. 70.

lui, vîntul sau ploaia ; au străbătut pe jos distanțe apreciabile pînă la locul de muncă. Dăm un singur exemplu doar, pe care-l socotim suficient de edificator : „În satul Tudora — se menționează într-un proces-verbal al organelor prefecturii Botoșani — se găsesc foarte mulți lucrători pentru tranșee, lipsiți de hrană, aduși de la distanțe mari. Autoritățile comunale nu au hrană să le dea...”¹².

Socotim necesar să arătăm că în această perioadă s-au emis numeroase circulare, ordine sau hotărîri menite să mobilizeze populația la lucru. Din conținutul acestora rezultă că toți cetățenii apti de muncă, cu unele excepții, trebuiau să execute lucrări de interes obștesc. Prin ordonanța nr. 15 din 30 mai 1944. Consiliul cetățenesc al orașului Botoșani a adoptat un astfel de document în care se stipula între altele că „munca este o îndatorire a cetățenilor acestui oraș“. Fiecare locuitor era obligat să servească interesele generale ale obștei, îndeplinind fie o muncă în cadrul îndeletnicirilor sale, fie de folos obștesc. De asemenea, se mai prevedea că persoanele apte de muncă, fără nici o ocupație, „pot fi supuse ori de cîte ori interesele generale o cer la îndatorirea de a presta serviciul muncii“¹³. Această obligativitate viza lucrări de interes general și militar, ca drumuri, căi ferate, aeroporturi, tranșee etc. Aceeași ordonanță și regulament al muncii au fost extinse la nivelul județului Botoșani, adoptîndu-se hotărîri în acest sens de către Consiliul de colaborare, la începutul lunii iunie același an.

Din cele enunțate pînă aici rezultă că întreaga populație a județului Botoșani a participat la lucrări destinate frontului, ceea ce reprezintă după cum se va vedea în continuare doar o parte dintr-un efort uriaș, contribuție de netăgăduit la lupta împotriva hitlerismului, la prăgătirea ofensivei Armatei Roșii din 20 august 1944.

*
* *
*

Un sprijin substanțial a acordat populația din județul Botoșani trupelor sovietice și prin livrarea a diferite produse, îndeosebi alimentare. Această contribuție se înscrie și ea ca un efort suprem depus de localnici în condițiile în care principalul lor avut, cerealele și vitele, fusese diminuat ca urmare a jafului comis de trupele germane în retragere.

Acțiunea de colectare a bunurilor materiale și alimentare necesare armatei sovietice a fost organizată de către autoritățile locale românești, la cererea Comandamentului sovietic. În același timp, s-au întreprins măsuri de rechiziționare direct de către unități ale Armatei Roșii. Și în acest caz, este dificil de evaluat cu exactitate valoarea contribuției aduse de populația locală la întreținerea armatei sovietice în perioada

12. Idem, ds. nr. 16/1944, ff. 1—57.

13. Idem, ds. nr. 240/1944, f. 2.

aprilie—august 1944, și prin aceasta la lupta contra fascismului. Datele oferite de arhive sînt incomplete și parțiale din cauza neîntocmirii la vreme a actelor, a pierderii unor mărturii și chiar a neînregistrării multora dintre rechiziții. Din dovezile de care dispunem deocamdată rezultă că numai pînă la 20 iunie 1944, județul Botoșani a livrat Armatei Roșii următoarele bunuri ¹⁴:

— fînețe	=	15 ha	— porci vii	=	13 560 (nu se specifică bucăți sau kg).
— fîn	=	300 kg			
— porumb	=	14 500 kg			
— grîu	=	50 500 kg	— mezeluri	=	348 kg
— orz	=	424 800 kg	— carne porc	=	900 kg
— ovăz	=	18 750 kg	— lapte	=	1 700 l
— orzoaică	=	8 800 kg	— brînzeturi	=	312 kg
— cartofi	=	389 900 kg	— unt	=	150 kg
— fasole	=	10 800 kg	— oi vii	=	1 730 buc.
— mazăre	=	4 950 kg	— pelicele	=	1 524 buc.
— făină albă	=	1 990 kg	— păsări vii	=	500 buc.
— făină porumb	=	4 075	— ouă	=	50 750 buc.
— vite vii	=	309 950 kg	— ulei		
— carne	=	4 994 kg	— alimentară	=	425 l

ALTE PRODUSE

— sare	=	5 880 kg	— vopsele	=	1 127 kg
— săpun	=	1 470 kg	— unsoare căruțe	=	2 020 kg
— sodă caust.	=	9 970 kg	— hîrlețe	=	2 885 buc.
— sodă rufe	=	1 124 kg	— lopeți	=	5 225 buc.
— căldări	=	186 buc.	— tîrnăcoape	=	168 buc.
— cuie	=	5 634 kg	— hîrtie	=	1 000 kg
— caiele	=	5 200 kg	— cărbuni	=	5 275 kg
— fier	=	21 804 kg	— sîrmă	=	4 090 kg
— carbid	=	40 kg	— acid sulf.	=	412 l
— scînduri	=	266 mc	— oțel	=	1 015 kg
— curele trans.	=	80 buc.	— fierăstraie	=	350 buc.

În adresa de înaintare a tabloului, reprodus aici (întocmit de Biroul aprovizionării — serviciul economic), către Prefectura Botoșani se dă următoarea explicație: „dacă la cantitățile totalizate în susmenționatul tabel se mai adaugă produsele livrate prin intermediul d-lui colonel Neustad, maior Roșcov, și produsele ce unitățile militare și le-au procurat singure, totalizînd aceste date, din relatările primarilor, și din cele ce am văzut cu prilejul inspecțiilor pe teren, constatăm că marea majoritate a comunelor și satelor din cuprinsul județului Botoșani nu mai dispun decît de strictul necesar; în unele părți nici chiar de strictul necesar...” ¹⁵. Mai precizăm faptul că, deși bogat în date, tabelul repro-

14. Idem, ds. nr. 21/1944, f. 64.

15. Ibidem, ff. 64—66.

pus nu cuprinde toate comunele deoarece unele primării n-au trimis rapoarte la vreme, altele deloc.

Pentru a adînci latura informativă a acestui aspect vom mai recurge la cîteva dovezi grăitoare. Primăria comunei Lozna avea planificat să colecteze, pînă la data de 24 mai 1944 cantitatea de 200 000 kg cereale, 300 vite, 550 oi, precum și 15 000 ouă „pentru hrana armatei sovietice“. Totodată, trebuia să colecteze cantitatea de 1 600 kg lînă oi. Autoritățile comunale n-au putut asigura cantitățile recomandate de prefectură, dar au făcut tot ce le-a stat în putință, colectînd 8 000 kg cereale, 50 de vite, 60 de oi, lînă, ouă și altele¹⁶. Este și aceasta o dovadă a eforturilor deosebite depuse de populația din județul Botoșani, ca și din restul Moldovei de nord unde se aflau trupele sovietice, răspunzînd astfel unor împrejurări de extremă intensitate, și dovedind în același timp maximum de solitudine.

Dintr-un raport al centrului de comună Răchiți, întocmit la 20 iunie 1944, și adresat Prefecturii Botoșani, rezultă că satele acelei comune; respectiv : Răchiți, Cișmea, Tulbureni, Teascu și Stăuceni resimțeau acut lipsa de vite deoarece locuitorii fuseseră solicitați intens în această privință¹⁷. De asemenea, într-un memoriu adresat prefecturii Botoșani, în februarie 1945, locuitorii comunei Vlădeni, referindu-se la vara anului 1944, scoteau în evidență între altele și faptul că ei au contribuit cu vite pentru sprijinirea frontului „mai mult ca în alte părți“. Aceeași situație și pentru comuna Bucecea, unde la un moment dat „nu s-a găsit nici o vită pentru a-i servi pe sovietici“¹⁸, subliniindu-se astfel lipsa de animale, datorată în primul rînd ridicării forțate de către nemți în retragere, dar și ca urmare a solitudinii de care au dat dovadă cetățenii acestor locuri față de cerințele armatei sovietice.

În privința predării cotelor de produse de către populație pentru sprijinirea frontului, existau anumite reglementări, dar care nu concordau între ele. De pildă cetățenilor li se explica, în baza unor astfel de reglementări, că pentru întreținerea Armatei Roșii trebuie să predea o cotă de 80% din produsele agricole¹⁹. Alte precizări aveau în vedere faptul, conform căruia cetățenii erau obligați ca o anume parte din produse să fie predată armatei sovietice cu plată, iar o altă parte fără plată²⁰. Comuna Nicșeni, spre pildă, a livrat trupelor sovietice produse după cum urmează : cai, cu plată — 103 buc. ; fără plată — 73 buc. ; vite mari, cu plată — 1 485 buc., fără plată — 1 350 kg. În documentul din care cităm mai sînt înșiruite și alte produse livrate armatei sovietice, fără însă să se mai facă precizarea, cu plată sau fără plată ; astfel : porumb — 29 500 kg, orz — 10 500 kg, cartofi — 80 000 kg, ceapă — 1 500 kg, ouă — 32 000 buc., păsări — 1 155 buc., lapte — 24 500 l., grîu

16. Idem, fond Prefect. ds. nr. 81/1944, ff. 34, 44.

17. Idem, fond Prefect. Botoșani, ds. nr. 21/1944, f. 65.

18. Idem, ds. nr. 37/1945, nenum.

19. Idem, ds. nr. 47/1944, f. 106.

20. Ibidem, f. 111.

— 435 315 kg²¹. Ordinul nr. 1 203/1944 al prefecturii Botoșani, conținea precizarea că „trebuie să se predea armatei sovietice câte 4/0 kg grâu de fiecare ha“²².

Pretutindeni, Armata Roșie a găsit în aceste locuri „un larg și dezinteresat sprijin“ din partea populației locale. Formele prin care populația din județul Botoșani a răspuns cerințelor armatei sovietice sînt din cele mai diferite. Între altele enunțate mai sus s-au asigurat condiții optime de activitate; autoritățile românești organizînd aprovizionarea cu tot ce era necesar. A fost întreținută de primărie popota garnizoanei, spitalele pentru răniții de pe front, birourile în care lucrau comandamentele militare etc. Într-un borderou recapitulativ, întocmit de Prefectură, privitor la exercițiul financiar 1944/1945, se justifica între altele, la capitolul cheltuieli privind întreținerea armatei sovietice pînă la 1 decembrie 1944, că a costat 2 017 934 lei. În documentul citat se precizează că au fost asigurate cu cele necesare spitalele în care erau internați soldații și ofițerii sovietici. Totodată se amintește despre dotarea cu materiale a unităților militare și comandamentelor, precum și despre efectuarea a diferite servicii în folosul acestora. În orice caz, la totalul cheltuielilor în astfel de scopuri este trecută suma de 14 353 250 lei²³.

În județul Botoșani exista un birou de rechiziții, care avea obligația să amenajeze în stare de locuit; cu mobilier, lenjerie și altele, toate unitățile militare...²⁴. În același timp, armata sovietică a administrat direct unele obiective industriale sau suprafețe agricole.

Analizînd starea deosebită din nordul Moldovei, în condițiile prezenței trupelor sovietice în această zonă am reținut eforturile și contribuția populației județului Botoșani la sprijinirea Armatei Roșii în lupta pentru înfringerea hitlerismului; contribuție, care în comparație cu sacrificiile generale, a fost mică, dar raportată la dimensiunile țării noastre și la posibilitățile populației de aici, evident a fost mare.

Situația specială, marcată de eforturile la care a fost supusă populația din această parte a țării nu a încetat odată cu declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională în România, ci ea s-a menținut pînă în luna octombrie 1944, cînd județul Botoșani ca și întreaga zonă din nordul Moldovei a ieșit din starea de izolare de pînă atunci, stabilind legături cu Bucureștiul și cu restul țării.

Acest lucru trebuie avut în vedere atunci cînd evaluăm efortul amintitului județ, el fiind mai îndelung în timp, și mai mare valoric decît a altor județe și localități din afara zonei în care timp de mai multe luni de zile, în vara anului 1944, a acționat armata sovietică. Mărturiile vremii subliniază pe bună dreptate faptul că „în ciuda tutu-

21. Ibidem.

22. Ibidem.

23. Idem, ds. nr. 54/1945, nenum.

24. Idem, ds. nr. 38/1945, nenum

ror greutăților ce păreau de neînving, nevoile Armatei Roșii au fost pe deplin satisfăcute“. „Pe drept cuvânt această parte a țării — se subliniază într-un mesaj al Comitetului raionalei²⁵ nordului Moldovei a P.C.R. — a fost un șantier de lucru pentru sprijinirea Armatei Roșii în pregătirea ofensivei care avea să ducă la zdrobirea definitivă a fascismului“²⁶.

Astfel, poporul român și-a înscris efortul său alături de forțele aliate la lupta împotriva Germaniei hitleriste cu cinci luni mai devreme față de august 1944, printr-o apreciabilă contribuție materială și umană a populației din acest colț de țară care este Nordul Moldovei, în cadrul căreia un substanțial efort l-a depus județul Botoșani.

În baza celor dovedite pînă aici, ca și altele, neincluse în rîndurile de față, se poate conchide că armata sovietică nu a fost întîmpinată cu ostilitate de populația din zona amintită, ca și de către întreg poporul român de altfel, ci a fost primită cu bunăvoință, ca un aliat în lupta comună împotriva hitlerismului. Aceasta explică atitudinea prietenească și de conlucrare a autorităților civile cît și a cetățenilor români cu soldații și ofițerii sovietici, cu comandamentele militare; sprijinul masiv și permanent acordat acestora, din prima clipă, adesea peste puterile unei populații lovite crunt de soarta războiului.

25. Formă organizatorică teritorială a P.C.R. din acea perioadă. Raionala cuprindea mai multe județe și era subordonată Regiunii. Referirea de față are în vedere Raionala Moldova de nord a P.C.R. formată din județele : Baia, Cîmpulung, Dorohoi, Rădăuți și Suceava.

26. Arh. st. Suceava, fond Prefect. Rădăuți, ds. nr. 34/1945, f. 19.